

15. СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ТА ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

А.О. Заїнчковський, д-р екон. наук

Національний університет харчових технологій

Перехід до ринкового механізму господарювання підприємства промисловості України вимагає перебудови економічних, соціальних, правових відносин, формування підприємств нових типів, конкурентного середовища, багатокладної економіки. В умовах ринкових відносин центр економічної діяльності зміщується в основну ланку економіки – підприємств, де створюється необхідна суспільству продукція, надаються необхідні послуги; вирішуються питання щодо використання і впровадження високопродуктивної техніки, технології, економного витрачання ресурсів; зниження витрат виробництва; розробки бізнес-плану; використання маркетингу; ефективного управління – менеджменту тощо. Все це потребує глибоких економічних знань спеціалістів, керівників, які б на високому професійному рівні розв'язували проблеми господарської діяльності.

За оперативними даними Держстату індекс промислової продукції виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в Україні за січень-грудень 2011 року, порівняно з відповідним періодом 2010 року, склав 99,4 відсотка (за 2010 рік, порівняно з 2009 роком, склав 103,2 %, за січень 2011 року – 99,8 %, за січень-лютий 2011 року – 98,5 %, за січень-березень 2011 року – 98,4%, за січень-квітень 2011 року – 98,1%, за січень-травень 2011 року – 98,2%, за січень-червень 2011 року – 97,5%., за січень-липень 2011 року – 97,3%, за січень-серпень 2011 року – 97,1%, за січень-вересень 2011 року – 98,3%, за січень-жовтень 2011 року – 99%, за січень-листопад 2011 року – 99,5%).

Зниження індексу промислової продукції відбулося в першу чергу за рахунок зменшення обсягів виробництва підакцизної групи товарів у зв'язку з підвищенням ставок акцизного збору.

Так, індекс промислової продукції виробництва дистильованих алкогольних напоїв за січень-грудень 2011 року склав 88,5 відсотка, у виробництві тютюнових виробів – 93,4 відсотка.

Зменшилось виробництво горілки, інших міцних спиртових напоїв – на 21,5% (вироблено 33,2 млн. дал), спирту етилового неденатурованого – на 21% (вироблено 19,4 млн. дал), вина виноградного – на 42,5% (вироблено 17 млн. дал), вина "Шампанське" – на 11,3% (вироблено 3,7 млн. дал), пива солодового – на 1,3% (вироблено 305,2 млн. дал), сигарет – на 6,5% (вироблено 95,5 млрд. шт). Проте зросли обсяги виробництва лікерів, солодких наливок, спиртових настоянок, інших спиртових напоїв – на 2,1% (вироблено 12 млн. дал).

Також причиною зниження обсягів виробництва деяких видів продукції є зменшення обсягів виробництва та подорожчання сировини для їх виробництва.

За січень-грудень 2011 року, порівняно з відповідним періодом 2010 року, знижено індекси промислової продукції:

1) Виробництво молочних продуктів та морозива знижено на 6,7% пункта; виробництво сирів жирних – на 13,2% (вироблено 178,6 тис. тонн), сиру свіжого неферментованого та сиру кисломолочного – на 3,3% (вироблено 75,3 тис. тонн); масла вершкового – на 3,8% (вироблено 76,2 тис. тонн), молока і вершків сухих – на 21,4% (вироблено 53,5 тис. тонн), сирів сичужних – на 12,3% (вироблено 162,7 тис. тонн), молока і вершків, згущених – на 8,6% (вироблено 61 тис. тонн); продуктів кисломолочних – на 1,6% (вироблено 468,9 тис. тонн). Разом з тим, збільшено виробництво молока обробленого рідкого – на 6,1% (вироблено 859,1 тис. тонн), вершків жирністю більше 8 % – на 68,5% (вироблено 33 тис. тонн).

2) Виробництво какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів знижено на 3,5% пункту. За 2011 рік вироблено 228,6 тис. тонн виробів кондитерських з цукру, що на 8,3 % менше, ніж за 2010 рік. На 2,2 % зменшились обсяги виробництва шоколаду та інших продуктів готових з вмістом какао (вироблено 341,9 тис. тонн), але в тому числі було збільшено виробництво цукерок шоколадних – на 1,7% (вироблено 177,5 тис. тонн). В 2

рази збільшилися обсяги виробництва какао (вироблено 7,7 тис. тонн).

3) Виробництво мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв знижено на 5,3% пункту. Зменшено виробництво вод натуральних мінеральних газованих – на 11,9% (вироблено 94,3 млн. дал), вод непідсолоджених, неароматизованих інших – на 6,1% (вироблено 32,5 млн. дал), напоїв безалкогольних – на 2,9% (вироблено 142 млн. дал). Зросло виробництво вод натуральних мінеральних негазованих – на 9,1% (вироблено 30,2 млн. дал).

4) Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості знижено на 2,7% пункту. Зменшилось виробництво борошна – на 3,6% (вироблено 2285,5 тис. тонн), в тому числі борошна пшеничного виробили 2102,4 тис. тонн (на 3,5 % менше), борошна житнього – 165,2 тис. тонн (на 2,4% менше). За 2011 рік було вироблено 283,6 тис. тонн круп, що на 5,5% менше, ніж за 2010 рік, в тому числі круп з пшениці вироблено 37,6 тис. тонн (на 2% більше), круп пшоняних – 12,6 тис. тонн (на 26,5% менше), круп гречаних – 56,5 тис. тонн (на 18,8% менше), круп кукурудзяних – 87,9 тис. тонн (на 29,6% більше), круп рисових – 10,5 тис. тонн (на 2% менше), круп ячних – 9,4 тис. тонн (на 4,7% менше), круп перлових – 4,8 тис. тонн (на 0,1% більше), рису обрушеного – 23,2 тис. тонн (на 21,2% менше).

5) Виробництво хліба та хлібобулочних виробів знижено на 0,3% пункту. За 2011 ік вироблено 1694,2 тис. тонн хлібобулочних виробів, що на 2,1% менше, ніж за минулий рік. В тому числі хліба пшеничного вироблено 787,8 тис. тонн (на 3% менше), хліба житньо-пшеничного і пшенично-житнього – 518,8 тис. тонн (на 2,5 відсотка менше), хліба житнього – 8,8 тис. тонн (на 3,5 відсотка більше), виробів булочних – 372,4 тис. тонн (на 0,5 відсотка більше). Збільшено виробництво тортів – на 9,3 відсотка (вироблено 23,7 тис. тонн), тістечок – на 7,6 відсотка (вироблено 11,3 тис. тонн), виробів здобних – на 1,9 відсотка (вироблено 82 тис. тонн), пряників і виробів аналогічних, печива солодкого, вафель – на 0,9% вироблено 424,5 тис. тонн).

Зовнішньоторговельний обіг основних видів продукції харчової та переробної промисловості за 2011 рік склав 11845,6 млн. дол. США, що

порівняно з відповідним періодом минулого року більше на 1876,9 млн. дол. США або на 18,8 відсотка. Зовнішньоторговельне сальдо позитивне і дорівнює 3043,6 млн. дол. США, або 141,4 відсотка, порівняно з таким же періодом минулого року.

За звітний період експортовано продукції харчової та переробної промисловості на суму 7444,6 млн. дол. США, що порівняно з минулим роком більше на 1383,7 млн. дол. США або на 22,8 %.

З початку року імпортовано основних видів продукції харчової та переробної промисловості на суму 4401 млн. дол. США. Порівняно з відповідним періодом минулого року їх імпорт збільшився на 12,6 відсотка або на 493,2 млн. дол. США.

Підвищення конкурентоспроможності продукції, тобто досягнення високої якості її за вимогами світових стандартів при відносно низькій ціні, можливе лише через впровадження сучасних, новітніх технологій та обладнання, ефективних методів організації праці та управління шляхом інноваційно-інвестиційного розвитку виробництва. Це, у свою чергу, потребує державної підтримки через прийняття відповідних законодавчих і нормативних документів, якими повинно бути передбачено стимулювання інноваційних процесів та створення сприятливих умов як для вітчизняних, так і для зарубіжних інвестицій.

Серед перешкод підвищення конкурентоспроможності харчової продукції вітчизняних підприємств харчової промисловості слід зазначити невідповідність законодавства в сфері якості та безпечності продукції.

До цього часу МОЗ не переглянуті всі медико-біологічні вимоги і санітарні норми якості продовольчої сировини і харчових продуктів, які затвердженні в 1989 році ще в колишньому СРСР і настільки застаріли, що і в далекому наближенні не відповідають світовим вимогам як по кількості показників так і по їх значеннях. Протягом багатьох років не знаходить підтримки ініціатива на всіх рівнях стосовно реалізації державної програми по

розробці методик вимірювань показників безпечності сировини, продукції та харчових добавок.

В Україні неврегульована законодавча та нормативно-правова база стосовно використання та поширення генетично-модифікованих організмів. Контроль продовольчої сировини на вміст ГМО лабораторії підприємств виконати не в змозі через відсутність методик та необхідного обладнання.

Останнім часом ситуація на світових ринках продовольства суттєво ускладнилась внаслідок зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської сировини на продовольчі цілі, що призвело до зменшення обсягів виробництва готової продукції та суттєвого зростання цін на неї.

Зважаючи на значний потенціал агропромислового комплексу, Україна при відповідній державній підтримці може зайняти одне з чільних позицій на світовому ринку продовольства.

Разом з тим, у харчовій промисловості є багато складних проблем, що мають тенденцію до посилення, оскільки потребують удосконалення системи контролю за якістю і безпекою харчових продуктів (з урахуванням прогресивного досвіду ЄС) та постійного моніторингу ситуації на ринку продовольства, що не дозволяє ефективно забезпечувати збут харчової продукції, як на внутрішньому, так і на ринках інших країн, не приділяється належної уваги розвитку галузевої науки, відбувається вимивання кадрового потенціалу промисловості та ряд інших проблем.

Однією з причин такого стану справ у харчовій промисловості є відсутність уповноваженого центрального органу виконавчої влади, який би сконцентрував свою діяльність на вирішенні проблем стабільного продовольчого забезпечення населення України та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних харчових продуктів. Мова іде про утворення державного комітету харчової промисловості України.